

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет**

**The John Paul II Catholic University (Lublin, Poland)
Warsaw University of Maria Sklodowska-Curie
(Czestochowa, Poland)**

**Ташкентський державний технічний університет імені Іслама Карімова (Ташкент,
Узбекистан)**

Бакинський державний університет (Баку, Азербайджан)

X Міжнародна науково-практична конференція

**АВІАЦІЙНА ТА ЕКСТРЕМАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ У КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ
ДОСЯГНЕНЬ**

25-26 травня 2017 року

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 159.9:629.7.001.76 (063)
ББК ю941.3я431
А 202

Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць / за заг. ред. Л.В. Помиткіної, Т.В. Вашеки, О.В. Сечейко. – К. : Аграр Медіа Груп, 2017. – 340 с.

Збірник містить матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем авіаційної та екстремальної психології в умовах глобалізованого мережевого соціуму, що відбулася 25-26 травня 2017 року на кафедрі авіаційної психології Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету.

Організаційний комітет

Голова організаційного комітету:

Помиткіна Л.В. – д-р психол. наук, проф., зав.кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ.

Заступник голови організаційного комітету:

Руденко М.П. – генерал-майор запасу Повітряних Сил України, льотчик морської авіації, канд. військ. наук, доцент, проф. кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Члени оргкомітету:

Гічан І.С. – канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Долгова О.М. – канд. біол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Фесюк І.В. – психолог кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Рецензенти:

Панок В.Г. – директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, д-р психол.наук, проф., проф. кафедри авіаційної психології НН ГМІ Національного авіаційного університету, м. Київ

Булах І.С. – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 17 травня 2017 р.)

ISBN

© Колектив авторів, 2017

© Національний авіаційний університет, 2017

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасній психології накопичено досить великий теоретичний і практичний матеріал про проблему готовності людини в різних видах діяльності. Визначено множину сформованих понять готовності та його змісту, основні параметри готовності і умови, що впливають на динаміку та стійкість прояву психологічної готовності до професійної діяльності. Готовністю займалися і розробляли ідеї, пов'язані з нею, такі вчені як: М.І. Дьяченко, Ф.І. Іващенко, Л.А. Кандилович, Я.Л. Коломенський, А.Т. Короткевич, І.Б. Котова, А.І. Кочетов, В.С. Мерлін, В.М. Мясичев, Н.Д. Левітін, А.С. Нерсисян, А.Ц. Пуні, В.Н. Пушкін, К.К. Платонов, Д.Н. Узнадзе, П.Р. Чамата.

Робота психологів, які працюють в галузі авіації, обумовлена запитом практики авіаційної галузі. Авіаційна галузь постійно розвивається й оновлюється, що вимагає від вищої освіти певного профілю безперервного пошуку нових підходів до якісної підготовки висококласних фахівців, зокрема, формування особистісних і професійних якостей у майбутніх авіаційних психологів. Спочатку з'явилося питання щодо психологічної освіти для бортпровідників, пізніше саме для них виникла спеціальна система викладання. Саме після цього поле діяльності психологів почало розширюватися, охоплюючи все більшу кількість авіаційних фахівців – пілотів, авіадиспетчерів, працівників наземних служб тощо. Зокрема, досвід розвинених країн показав, що в іноземних авіакомпаніях дуже часто та ефективно використовуються науково-психологічні підходи щодо вирішення проблем психологічного супроводу авіаційних фахівців та забезпечення сервісу в аеропортах та на борту літака. Тому, для того, щоб українським авіакомпаніям зайняти чинне місце у ряді провідних авіакомпаній світу, у їхній структурі обов'язково має бути психологічна служба.

Професійна діяльність психолога в авіаційній галузі часто супроводжується роботою в екстремальних умовах. Саме тому, однією з актуальних проблем сьогодення є проблема підвищеної небезпеки життєдіяльності особистості на робочому місці. При недостатній готовності до діяльності у сфері авіації в екстремальних умовах у фахівців може спостерігатися емоційне перенавантаження, розгубленість, неможливість швидко прийняти рішення, нерішучість, втрата самоконтролю, емоційне вигорання, страх, нерозуміння обстановки, погіршення роботи пам'яті, уваги, мислення, швидкості реакцій. У слабо підготовлених психологів часто можуть виникати песимістичні настрої, неможливість виконати свої обов'язки, схильність до конфліктів у взаєминах, паніка та інші негативні стани.

З огляду на зазначене, актуальним є дослідження процесу формування ключової підготовки майбутніх авіаційних психологів як умови готовності їх до професійної діяльності. З метою виявлення особливостей готовності майбутніх психологів до професійної діяльності нами була розроблена спеціальна психологічна анкета. Анкета була спрямована на виявлення таких елементів свідомого відношення до майбутньої професії як: уявлення та усвідомлення про майбутню сферу діяльності та спеціалізацію; адекватної оцінки власної готовності до професійної діяльності; розуміння необхідності використання різних психологічних інструментів у професійній діяльності.

Анкета складалася з 15 питань. Вона містила запитання щодо визначення причин вибору студентами фаху психолога та навчання у ВНЗ; запитання, пов'язані з виявленням особливостей цієї професії; її об'єкта; з уточненням вроджених властивостей, які можуть сприяти професійній придатності майбутніх психологів; особистісних характеристик, які повинен мати психолог [5, с.105].

Зокрема, для досягнення поставлених завдань було обрано наступний інструментарій [6]:

- 1) методика «Мотивація навчання у вузі» Т.І. Ільїної;
- 2) опитувальник для виявлення професійної готовності Л.Н. Кабардової;
- 3) методика «Професійна готовність» А.П. Чернявської.

У процедурі тестування приймали участь студенти першого та другого курсів спеціальності «Психологія».

В результаті аналізу даних дослідження було виявлено певні розбіжності між свідомим установками та мотивацією у студентів. Всього 40% студентів навчаються за для отримання знань і 20% не за для отримання диплому.

Більшість студентів визнало, що вибір цієї професії був самостійним вибором (80%), та навчання у ВНЗ сприяє можливості побудувати у майбутньому професійну кар'єру (60%).

Щодо адекватності професійного вибору, з урахуванням у майбутньому професійного ризику, то ми бачимо, що високий відсотковий показник, таких категорій як, інформованість, прийняття рішення, планування, емоційне відношення мають в середньому 45% студентів. Крім цього, особи, які спрямовані на діяльність психолога (30%) мають не досить чітке усвідомлене уявлення про майбутню професійну діяльність та психологічні інструменти, які вони мають використовувати. Це свідчить про необхідність вдосконалення методів підготовки майбутніх психологів до практичної діяльності, та забезпечення психологічної підтримки становлення готовності студентів до професійної діяльності.

Виходячи з аналізу проблеми формування готовності майбутніх авіаційних психологів та дослідження стану її сформованості, нами виявлені основні шляхи для покращення готовності майбутніх психологів, їх готовності до різного роду екстремальних ситуацій в професійному житті:

1. Використання сучасної методологічної та теоретичної бази психолого-педагогічних наук щодо процесу готовності до професійної діяльності у майбутніх авіаційних психологів.

2. Розробка та впровадження психолого-педагогічних умов успішного формування готовності до екстремальної діяльності.

3. Упровадження в навчально-виховний процес контекстного навчання, що відкриває широкі можливості для подальшої диференціації загального та професійного навчання, усілякої активізації комунікативних, творчих, особистісно-орієнтованих форм навчання, зокрема розвине оперативне мислення, антиципацію, різні інтелектуальні здібності, для, уміння розробляти новий план дій, комбінацію дій, і в результаті цього аналізу майбутні спеціалісти зможуть швидко прийняти ефективне рішення. Зокрема, загалом антиципація забезпечить можливості плануванню поведінки в новій ситуації.

4. Широке упровадження квазіпрофесійних методів навчання (проведення ігрових занять, ділових ігор та ін.), використання професійно-орієнтованих видів завдань в навчальній діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що формування у студентів психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності є актуальним питанням в період реформування системи освіти. Своєчасна допомога дозволить студентам сформувати позитивне ставлення до навчального процесу та майбутньої професійної діяльності, а значить швидше оволодіти специфіку професійної діяльності [2, с. 91].

Література

1. Горгома В.С., Козина А.В. Формирование готовности к профессиональному самоопределению личности: Учебно-методическое пособие / В.С. Горгома, А.В. Козина. — Ставрополь: ООО «Бюро новостей», 2005. — 116 с.
2. Дворникова И. Н., Першина А. В. Изучение формирования психологической готовности студентов-психологов к будущей профессиональной деятельности // Молодой ученый. — 2014. — №21.1. — С. 89-91.
3. Дьяченко М.И., Кандыбович Л. А. Психологическая готовность М.: Наука, 1986.- С.49-52.
4. Ковалькова Т.О. Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі: методичні рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів / уклад.: Т.О. Ковалькова. – К.: Вік принт, 2014. – 32 с.
5. Ковалькова Т.О. Динаміка рівнів готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі / Т.О. Ковалькова // Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: зб. наук. пр. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 116. – С. 102–107.
6. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методика и тесты: учебное пособие/Д.Я. Райгородский. – Самара: Изд. дом “БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с.
7. Санжаева Р.Д. Психологическая подготовка студентов к педагогической деятельности // Личность в системе деятельности. Тезисы докладов регион. науч. практической конференции.- Новосибирск: НГПУ, 1993.-С. 90-114.